

Zdravlje u Zadarskoj županiji

Prikaz rada Službe za prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti i mentalno zdravlje Zavoda za javno zdravstvo Zadar

Stela Klepac Erstić, Milka Dobrović, Marija Pupić- Bakrač, Margareta Mesić, Ana Bačić

Služba za prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti i mentalno zdravlje, Zavod za javno zdravstvo Zadar

Ključne riječi: Centar/Služba, ovisnost, prevencija, liječenje, umri, supstitucijska terapija

U Zadarskoj županiji Centar za prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti djeluje od 1997. godine, a u lipnju 2005. godine preuzima ga Zavod za javno zdravstvo Zadar te čini jednu od njegovih stručnih Službi, Službu za prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti. U prosincu 2009. godine Služba za prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti dobila je dodatnu zadaću da se pored prevencije i izvanbolničkog liječenja ovisnosti bavi i mentalnim zdravljem.

Služba obavlja poslove određene Zakonom o zdravstvenoj zaštiti i Zakonom o suzbijanju zlouporabe opojnih droga u skladu s Nacrtom nacionalne strategije suzbijanja zlouporabe opojnih droga u Republici Hrvatskoj za 2006. - 2012. godinu i Akcijskim planom suzbijanja zlouporabe opojnih droga za Zadarsku županiju od 2009. - 2012. godine.

Četiri su temeljne zadaće Službe:

1. Izvanbolnički terapijski rad s uzimateljima droga i njihovim obiteljima, koji se provodi u suradnji sa svim relevantnim resursima lokalne zajednice.
2. Neposredno unapređenje i provedba niza preventivnih djelatnosti.
3. Epidemiološko praćenje – odnosi se na podatke o svim novootkrivenim slučajevima, ukupnom broju liječenih, broju umrlih od posljedica uporaba droge, broju zaraženih, odnosno oboljelih od hepatitisa i AIDS –a, broju pacijenata uključenih u supstitucijske programe. Ovi podaci prikupljaju se pomoću Pampidou upitnika i šalju se barem jednom godišnje Hrvatskom zavodu za javno zdravstvo.
4. Poslovi mentalnog zdravlja.

Aktivnosti koje je Služba provodila u 2009. godini

1. Izvanbolnički terapijski rad:

- U Službi su stalno zaposlena dva liječnika specijalista iz epidemiologije, dva psihologa, pedagog, dva liječnika specijalizanta psihijatrije, dvije medicinske sestre te dva liječnika specijalista psihijatrije na Ugovor o djelu.
- Služba radi cijeli dan svakim radnim danom osim petka, a srijedom poslijepodne prima samo korisnike s problematikom prevencije i mentalnog zdravlja.
- Provođenje individualnog psihijatrijsko – medicinskog tretmana, a po potrebi indiciranje nespecifične ili specifične farmakoterapije (opijatski agonisti i antagonisti – metadon, buprenorfin).
- Psihološko savjetovanje i testiranje.
- Provođenje mjera obveznog liječenja ovisnika kojima je to odredio nadležni sud, sudska vještačenja po naredbi nadležnog suda, davanje stručnog mišljenja kao vještaka.
- Suradnja s djelatnicima kaznenih ustanova zbog organizacije i provedbe tretmana ovisnika u tim uvjetima (skrb za pritvorenike u istražnim zatvorima, rješavanje pitanja apstinencijske krize svih ovisnika lišenih slobode).
- Provođenje sigurnosne mjere obveznog liječenja ovisnika na izdržavanju krivične kazne te slučajeva u kojih je mjera liječenja omogućena na slobodi uz uvjetnu presudu.
- Individualni, obiteljski savjetovanišni i psihoterapijski tretmani.
- Socijalne intervencije (rješavanje pitanja zdravstvenog osiguranja; pomoć u prikupljanju potrebnih dokumenata, angažman oko zapošljavanja ovisnika i dr.).
- Testiranje urina na prisutnost psihoaktivnih tvari.
- Suradnja s liječnicima primarne zdravstvene zaštite.
- Provođenje supstitucijskog programa za zdravstveno neosigurane pacijente, za one koji nemaju odabranog liječnika primarne zdravstvene zaštite te za turiste u dogovorenoj ambulanti primarne zdravstvene zaštite.
- Suradnja s odjelima za hospitalno liječenje ovisnika te skrb o ovisnicima koji su hospitalizirani zbog bilo kojeg drugog zdravstvenog problema.
- Skrb za trudnice, ovisnice o opijatima u suradnji s nadležnim odjelom bolnice.
- Aktivnosti usmjerene na prevenciju HIV – infekcije te infekcije hepatitisom B i C.
- Motiviranja za testiranja na hepatitis B, C i HIV.
- Suradnja s Centrom za socijalnu skrb, Obiteljskim centrom, Caritasom, Općinskim državnim odvjetništvom, Prekršajnim, Općinskim i Županijskim sudom.
- Suradnja s Filozofskim fakultetom, Odsjek za psihologiju.
- Telefonsko savjetovanje.
- Suradnja s vladinim i NGO organizacijama (Udrugom Porat i Udruga Nada).

2. Neposredno unapređenje i provedba niza preventivnih djelatnosti uključuje:

a) primarnu prevenciju:

- Predavanja i radionice po osnovnim i srednjim školama cijele županije.
- Individualni i konzultativni rad s voditeljima školskih preventivnih programa, djelatnicima škola, roditeljima ili njihovom djecom.
- Predavanja po školama su uglavnom sljedećeg tematskog sadržaja:
o kako prepoznati znakove uzimanja droga
o kako reagirati i što činiti ako sumnjamo da dijete uzima droge
- Dogovor i priprema implementacije Treninga životnih vještina (TZV), programa primarne prevencije u škole Zadarske županije, na generaciji šestih razreda.

b) sekundarnu prevenciju

Izvanbolnički terapijski rad s konzumentima i eksperimentatorima droga i njihovim obiteljima koji provodi stručni tim Službe.

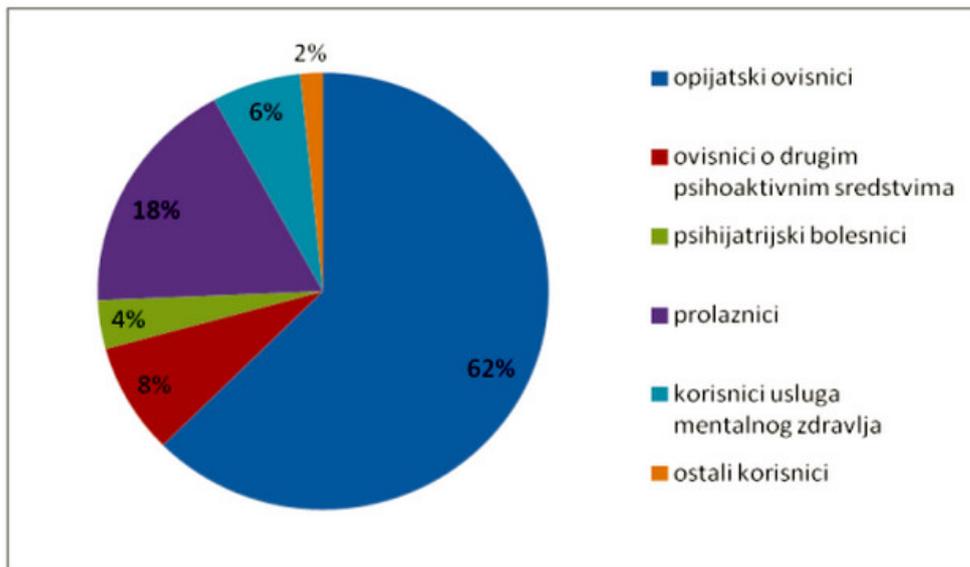
3. Epidemiološki podaci o ukupnom broju ovisnika

Prikaz ukupnog broja ovisnika

Ukupan (kumulativni) broj pretpostavljeno živućih opijatskih ovisnika Zadarske županije od osnivanja centra 1997. godine do 15. 05. 2010. godine je 1.046 (63%), a ovisnika o ostalim psihoaktivnim sredstvima 137 (8%). Od 1997. godine kroz Službu je prošlo i 295 (18%) prolaznika koje smo obradili, 60 (4%) osoba s psihijatrijskom dijagnozom te ostalih osoba 27 (2%) koje su koristile

usluge djelatnika službe (slika 1).

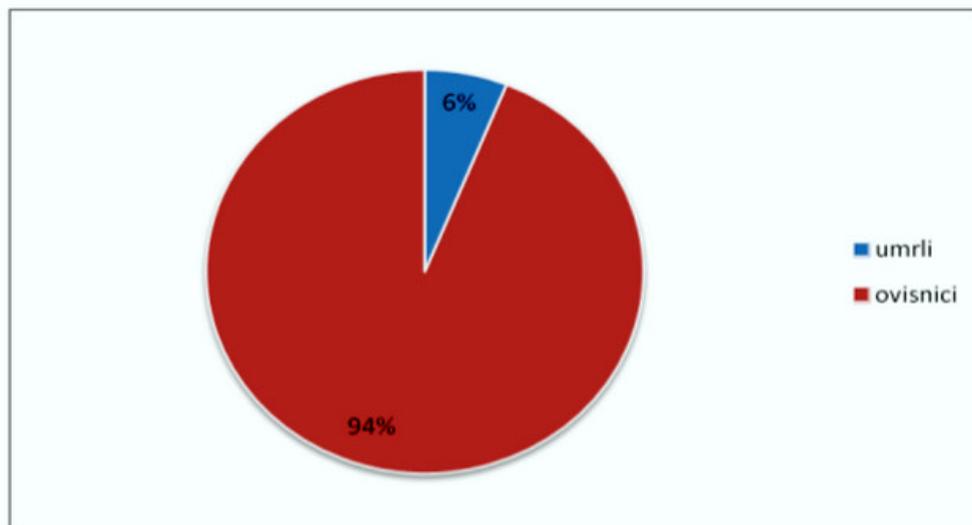
Slika 1. Prikaz korisnika usluga Službe za prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti i mentalno zdravlje od 1997. godine do svibnja 2010. godine

Prikaz umrlih ovisnika

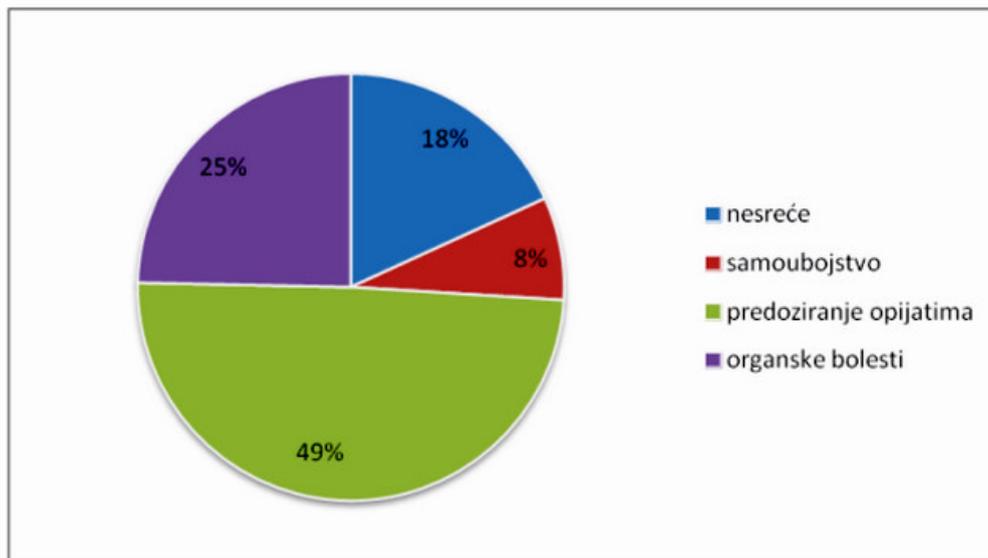
Broj umrlih registriranih ovisnika od osnutka Centra 1997. do svibnja 2010. godine je 77 (6%) osoba u odnosu na ukupan broj registriranih ovisnika 1.183 (94%), (slika 2).

Slika 2. Prikaz umrlih ovisnika u odnosu na ukupan broj ovisnika registriranih u Službi za prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti od 1997. godine do svibnja 2010. godine

Od osnutka Centra do svibnja 2010. godine broj umrlih registriranih ovisnika bio je 77. Od toga je od posljedica predoziranja umrlo njih 38 (49%), uslijed nesreća 14 (18%), samoubojstva 6 (8%), a od ostalih bolesti 19 (25%) ovisnika (slika 3). Od toga 93% umrlih su muškarci, a 7% žene.

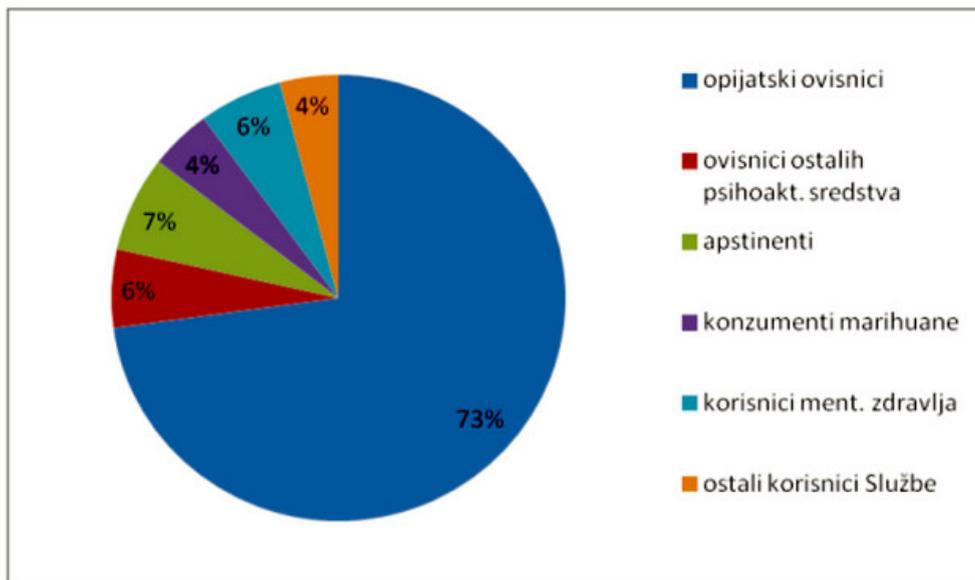
Slika 3. Prikaz umrlih registriranih ovisnika po uzroku smrti od 1997. godine do svibnja 2010. godine

Podaci za 2009. godinu

Tijekom 2009. godine usluge u Službi su zatražile 722 osobe iz Zadarske županije od čega je 567 bilo na supstitucijskoj terapiji. Od tih 567 ovisnika, njih 526 bilo je opijatskih ovisnika i to 455 muškaraca te 71 žena. Ovisnika i konzumenata ostalih psihoaktivnih sredstava bilo je ukupno 41, od toga 38 muškaraca i 3 žene. Novih opijatskih ovisnika bilo je 35, apstinenata 50, konzumenta marihuane 32, korisnika s problematikom mentalnog zdravlja 43 te 30 osoba koje su koristile usluge djelatnika Službu s ostalim dijagnozama direktno ili indirektno povezanim sa zluporabom opojnih droga (slika 5). Trenutno se u komunama nalazi 25 pacijenata, a 21 pacijent je u zatvoru.

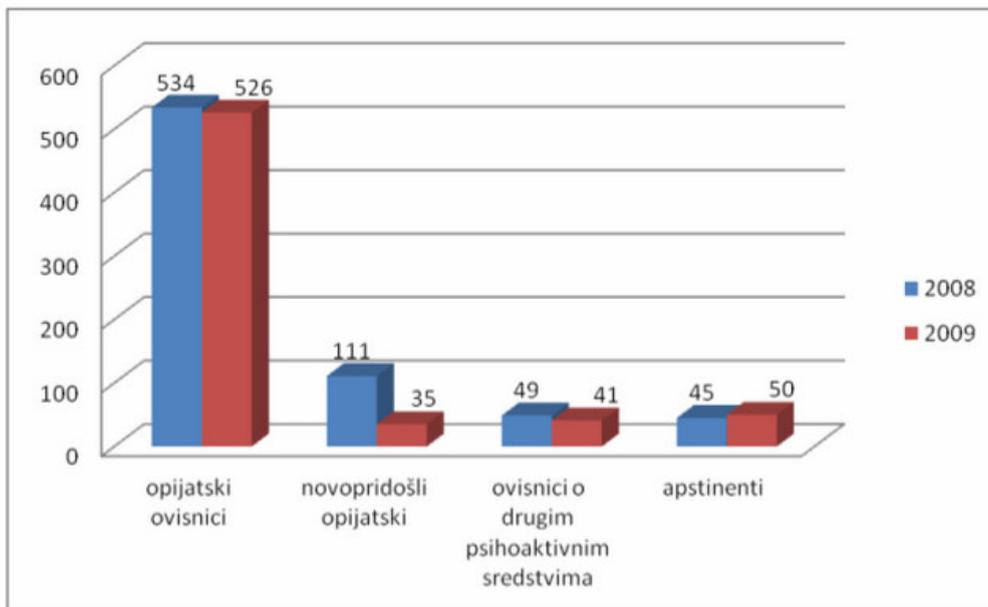
Slika 4. Prikaz korisnika usluga Službe za prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti i mentalnog zdravlja 2009. godine

Od ukupno 567 ovisnika na terapiji metadonom bilo je njih 326 (57,5%) a buprenorfinom 241 (42,5%). Na žalost, prosječna dob po prvi puta liječenih opijatskih ovisnika ostala je i dalje visoka u 2009. godini i iznosila je 28 godina. U programu održavanja ili vrlo spore redukcije (metadon, buprenorfin) bilo je 91,7 % pacijenata a u programu brže detoksifikacije njih 0,5 %. Drug-free tretman nastavilo je 7,8 %.

Za usporedbu, 2008. godine usluge Službe su zatražile 624 osobe, od toga 534 osobe zbog liječenja ovisnosti o opijatima, 49 osoba zbog uzimanja drugih opojnih sredstava te 45 apstinenata koji dolaze na kontrole urina i psihosocijalni tretman. Broj novopridošlih je bio znatno veći, 111 osoba i to 96 muškaraca i 15 žena (slika 5).

Slika 5. Prikaz broja liječenih osoba u Službi za prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti i mentalno zdravlje 2008. i 2009. godine

U 2009. godini evidentan je smanjeni broj onih koji se prvi put javljaju na liječenje, iako se vidi i povećanje broja liječenih opijatskih ovisnika, a globalnom analizom podataka možemo utvrditi da je evidentno i smanjenje broja onih koji su mlađi ovisnici te ovisnici o drugim psihoaktivnim tvarima.

4. Ostale aktivnosti Službe

Svakodnevno se u Službi obavljaju sljedeći poslovi: vođenje kartoteke, svakodnevne evidencije i testiranja koje obavljaju medicinske sestre; mjesečni, tromjesečni i godišnji izvještaj za HZJZ, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, Povjerenstvo za suzbijanje zlorabe opojnih droga Zadarske županije, Županiju, HZZO; ispunjavanje Pomicidou upitnika (pedagog i psiholog); pisanje dopisa, izvještaja i projekata, kontaktiranje i suradnja s gradskim i županijskim vlastima, sudovima, zdravstvenim ustanovama te suradnja s medijima i nevladinim udrugama i dr.

Među aktivnostima Službe tijekom 2009. godine možemo istaknuti obilježavanje Međunarodnog Dana borbe protiv ovisnosti u lipnju kad je Služba u suradnji s Gradom Zadrom, Zadarskom županijom i Povjerenstvom za suzbijanje ovisnosti organizirala štand na gradskom trgu gdje su uz organizatore sudjelovale udruge Porat i Nada. Slogan dana bio je "Ja sam čist", a za akciju je sredstva donirala između ostalih i "Čistoća d.o.o.". Na štandu smo predstavljali svoj rad dijeljenjem letaka za roditelje i dijeljenjem brošure sa statističkim podacima o radu naše Službe. U kontaktu s građanima dijelili smo i majice, a sve u cilju senzibilizacije javnosti za problem ovisnosti. U programu je sudjelovala i plesna grupa mladih. Za obilježavanje Mjeseca borbe protiv ovisnosti organizirana su predavanja po školama za roditelje u suradnji s policijom. Organizirano je i predavanje za liječnike opće prakse čija je namjera bila poboljšanje suradnje liječnika, Službe za prevenciju i ostalih uključenih u proces liječenja ovisnika. Također se radilo na promociji kvalitete zdravlja kroz medije te smo nekoliko puta gostovali u radio emisijama i surađivali s novinama. U okviru Mjeseca organiziran je i zatvoren okrugli stol na temu "Poboljšanja međusektorske suradnje" na kojem su sudionici bili predstavnici svih važnijih sektora, a poseban vanjski gost bio je prof. dr. Slavko Sakoman. U 2009. godini pokrenuli smo i projekt obilaska liječnika opće prakse cijele Županije s ciljem poboljšanja suradnje s istima i evidentiranja realnog broja ovisnika i njihovog statusa liječenja. Također, u 2009. godini u suradnji s Zadarskom županijom, Gradom Zadrom i Povjerenstvom za suzbijanje ovisnosti, kao i s Nastavnim Zavodom za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije nastavili smo s potrebnim pripremnim radnjama u cilju implementacije novog sveobuhvatnog programa primarne prevencije "Trening životnih vještina" koji bi krenuo u svim školama Zadarske županije u rujnu 2010. godine. Program je u prvoj godini provedbe namijenjen svim učenicima šestih razreda zadarskih gradskih škola, a godinu poslije isti bi učenici nastavili s programom primarne prevencije, a u program bi se uvela nova generacija šestih razreda. Program je na visokoj stručnoj razini, praćen statistički i evaluiran. Provjerljiv je i omogućava usporedbe s drugim koji provode isti program, a također će se kroz njega pratiti učinci samog programa i to na uzorku šestih razreda koji su uključeni u program i onih koji nisu uključeni u program. Program će provoditi educirani stručni suradnici iz škola te zainteresirani i educirani razrednici škola. Glavni nositelj ovog programa je naša Služba, odnosno Zavod za javno zdravstvo Zadar.

Kontakt osoba:

Stela Klepac Erstić, dr. med. spec. epidemiologije
 Zavod za javno zdravstvo Zadar
 Služba za prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti i mentalno zdravlje
 Kolovare 2, 23 000 Zadar
 Tel./fax. 023/314-783
 E-mail: stela.klepac.erstic@zd.t-com.hr